בס"ד

דמויות ההוד של כפר אתא

בסמטאות הוותיקות של כפר אתא היו מתהלכים אנשי מעלה ובעלי צורה שרבים חרדו לקראתם * דרשותיו הנפלאות של **הגאון רבי אשר פולק** רבם של השיכונים, מסירותו של **ר' דוד יהודה כהן** לטבול במקוה בכל שבת בבוקר לפני קריאת התורה, פעולות החסד האגדיים של **ר' ישראל דמבינסקי**, החסידים **ר' אברהם יצחק וינטר** ור' **אברהם צבי קאהן** שהלכו מרחקים כדי להתפלל במנין חסידי, **ר' שבתי אלברשטיין** שמסר את נפשו לחינוך ילדיו על טהרת הקודש, וכרטיס ההגרלה של **רבי משה טויב** שעלה בגורל * נפשות חסידיו

יוסף מאיר האס

לאחר שבפרק השני בסדרת כפר אתא הבאנו סקירה מעוררת השראה נוסטלגית מדמויות ההוד שהתהלכו בין סמטאות הכפר הוותיק וזרעו בהן 'חיים שיש בהם', אנו ממשיכים בזאת עם הפרק השמיני שכולו התרפקות של געגועים לאותם בעלי צורה ואנשי מעשה מהדור של פעם, 'יודן פון דער פריערדיגער דור', שיוצאי כפר אתא כמהים וכוספים לאותם ימי תפארת בצילם ובמחיצתם.

"כפר אתא" בגימטריא "שבת", היו אומרים החסידים הראשונים שנשמו את האווירה הייחודית שנשבה בכפר אתא הקדומה, כאשר גם היהודים הפשוטים כביכול שעסקו בחקלאות או בבתי החרושת המקומיים, היו רובם ככולם יהודים שקבעו את עיתותיהם לתורה ולחסידות שעות רבות במשך היממה, ולא לחינם היה מרן ה'בית ישראל' זי"ע מגיע מפעם לפעם לפקוד את בית העלמין בכפר אתא, שם היה נעמד להעתיר בתפילה חרישית סמוך לקברים שונים של חסידי קמאי, בהפטירו פעם התבטאות נדירה ומופלגת: "עס ליגן דא גוטע יודן, מען קען דא אויס בעטן"... (טמונים כאן יהודים טובים, אפשר לפעול כאן).

הגאון רבי אשר פולק זצ"ל

דרשות שסחפו המונים

בשנת תשי"ג, לאחר שהתושבים החרדים בשיכונים התרבו ולא היה להם עדיין רב ומו"ץ קבוע במקום, נוצר צורך דחוף להביא רב לתושבי השיכונים. בין המועמדים הרבים למשרה זו, נבחר הגאון רבי אשר פולק זצ"ל שהיה מלפנים אב"ד בקהילות הקדוש בעלעניש וגרוסווארדיין. מסיבת ההכתרה התקיימה בחודש חשון תשי"ד ברוב פאר והדר, ועד מהרה התקבל הגר"א פולק בחיבה והערכה אצל התושבים שהעריצוהו עד מאד.

הגר"א פולק התיישב בשיכון עמידר א' ושם קבע את תפילותיו בימות החול ובשבתות, אולם בתור רבם של השיכונים בכפר אתא, הלך מפעם לפעם להתפלל בבתי הכנסת השונים. את דרשות שבת הגדול ושבת שובה היה דורש בבית הכנסת המרכזי בשיכונים. הוא היה ידוע כפה מפיק מרגליות והיה מרתק את השומעים בדרשותיו המלהיבות שסחפו אליהן מאזינים מכל רחבי הכפר גם מהאזורים המרוחקים.

וותיקי כפר אתא שהתגוררו בשיכונים, מתרפקים עד היום לזכר דמותו ההדורה. "הוא היה גאון עצום ואמרו עליו שיודע את הש"ס בעל פה", מספרים לנו בערגה. "הוא היה גם מוהל מומחה ומל את כל התינוקות שנולדו בשנים הרבות בהן שימש כרב השיכונים בכפר אתא. הוא היה אהוב על הציבור וקירב בחיבה כל יהודי ללא הבדל עדה וחוג, קטן כגדול, ועם חיוכו הלבבי הקסים את כל רואיו וקיבלם בסבר פנים יפות".

הרה"ג ר' נפתלי לזר שליט"א מספר לנו על דרשה נפלאה ששמע מפי הגר"א פולק זצ"ל ונחרטה היטב במוחו: "בכפר אתא התגוררה אשה חשובה מאד מרת גרוס ע"ה, אמו של החסיד המופלג ר' משה אלי' גרוס ז"ל וחמותו של הרבני הנודע ר' שלום עוזר ברוין ז"ל. היא נפטרה בשיבה טובה מעל גיל מאה והיו לה בארון הבגדים תכריכים מוכנים, כי מנהג טוב ויפה נהגה בעצמה,

שבכל ערב שבת בעת הדלקת הנרות, היתה מוציאה את התכריכים מהארון ומניחה אותם על השולחן לפניה, להזכיר את יום המיתה.

"אני זוכר את מסע הלווייתה שהתקיים בכפר אתא, הגר"א פולק הרב של השיכונים עמד לפני המיטה וכה אמר במתק לשונו: 'מה אפשר לומר במעמד שכזה? הרי האשה הדגולה שלפנינו זכתה לאריכות ימים מופלגת ולהקים דור ישרים מבורך, אלא משל למה הדבר דומה, לבן כפר שנסע לעיירה לראות ולהחכים, הסתובב ברחובות העיר ונכנס לחנות שמכרו בה עתיקות. הוא הביט סביבו ימין ושמאל, ראה חלונות שבורים ובגדים ישנים, אך לא הבין למה צריכים למכור את זה. לקח הלה חפץ אחד בידו ובטעות שבר אותו לרסיסים. בטיפשותו חשב שלא קרה כלום, אבל המוכר צעק עליו נמרצות מה עשה ואיזה נזק נגרם לו עכשיו. הלה לא הבין את הצעקות ופשרן, ואמר בתמימותו: 'מה כבר קרה? הרי זה ממילא חפץ ישן ומאובק שאין בו צורך'... הזדעק המוכר ואמר לו: 'שוטה שבעולם! דברים חדשים הרי יש להשיג בכל מקום, הבעיה שלי היא בדיוק עם אלו הישנים שאין כבר להשיג'... סיים הגר"א פולק ואמר: 'דברים ישנים כמו אשה חשובה זו, אין להשיג כיום ועל זה יש לנו לקונן'..."

הגר"א פולק התגורר בכפר אתא עד שנת תשל"ט, אז, כאשר עזבוהו כוחותיו עבר למושב זקנים בקריית באבוב בת ים, עד פטירתו בחודש ניסן תשמ"ט.

הרה"ח ר' גבריאל חיים פריד ז"ל

כרך הגמרא שהחזיר בתשובה

את הרה"ח ר' גבריאל חיים פריד ז"ל מכפר אתא, ניתן להגדיר במילים ספורות 'איש שקט ורב פעלים'. במבט ראשוני הדברים נשמעים אולי כסותרים זה את זה, אך אלו היו כל חייו האמיתיים. מילה לא מיותרת: צנוע, שקט וענוותן, אך תוכו, איש רב פעלים. נשא ונתן באמונה, אהב לעזור לזולת בכל תחומים, בנוסף ללימוד התורה שעות רבות במשך היום.

בשנת תש"י עלה ארצה עם זוגתו תחי' לאוי"ט. תחילה התגוררו בני הזוג בבית עולים בכרמל שבחיפה, אך מאחר שנאלצו להתגורר בסמיכות למשפחה אחרת ללא כניסה נפרדת לגמרי לביתם, ראה ר' גבריאל חיים שהמקום אינו מתאים לגדל דורות ישרים בדרך ישראל סבא והחליט מיד לעבור ולהתגורר במקום אחר בהזדמנות ראשונה ויהי מה, העיקר שהמגורים יהיו במקום המתאים למשפחה חסידית.

ואכן, בהזדמנות הקרובה הוא עקר ממקום מושבו ונטע את ביתו בכפר אתא דאז, מקום שלא היה מפותח כלל. מקום דירתם היה רחוב ריק ושומם לחלוטין שהיה מיועד לפליטי שואה והיה נקרא 'בית חלוצות', למרות זאת רכש את הנכס, העיקר שהמקום התאים לדרישותיו, בית פרטי לגמרי ללא שותפים ואזור שאפשר לגדל ילדים יראי שמים.

כל מה שעמד בראש מעייניו היה אך ורק 'להעתיק את מה שהיה להמשך הדורות'. הוא השתדל להמשיך את כל מה שראה בבית הוריו, ובעיקר מבחינת החינוך שלא ויתר כמלוא נימה, למרות הקושי בתקופה ההיא כי עוד לא היו כל כך הרבה ישיבות קטנות ותלמודי תורה, אבל הוא במסירות נפש שלח את ילדיו הן הבנים והן הבנות לכל מקום שנדרש.

תפילתו שהיתה ברגש רב ובהתעוררות גדולה, הביאה אותו לשמש כשליח ציבור בימים נוראים בבית הכנסת קרעטשניף בכפר אתא. נכדו הרה"ח ר' יעקב דב פריד הי"ו מספר מזכרונות ילדותו, שבשעה שסבו ר' גבריאל חיים ניגש אל עמוד התפילה כשליח ציבור, עטף אותו האדמו"ר מקרעטשניף זצוק"ל ואמר לו בהתרגשות: "הער אויס ווי א אמאליגע יוד דאוונט פון די גאנצע הארץ"... (הקשב נא איך מתפלל יהודי של פעם מכל לבו)... ובקרב המשפחה ידוע הביטוי המפעים שנשמע מפיו של האדמו"ר מקרעטשניף-ירושלים שהעיד עליו, שהוא אף פעם לא הוציא מילה מיותרת מפיו.

בני משפחתו מספרים לנו, כי לאחר שנים של שימוש בטליתו הוותיקה, החליטו לקנות עבורו מתנה טלית חדשה. אך לאחר שעברו כמה ימים ועדיין לא החליף לחדשה, שאלו אותו על כך וענה: "כל כך הרבה תפילות התעטרתי בטלית זו שכבר ספוגה בתחנוניי, איך אני יכול להחליפה בחדש"?!...

סדר יומו היה מתקתק שנים רבות בלי שום שינוי: קם לפנות בוקר לשיעור גמרא בבית הכנסת 'פיאסצנה', מתפלל שחרית, לומד שיעור 'חוק לישראל', טועם פת שחרית ולאחר מכן עוסק במסחר בעצים, בערב שב ללימוד עד עומק הליל. בשבתות היה מרביץ

תורה ברבים בבית הכנסת קרעטשניף, כשלפני קריאת התורה מסר שיעור בספר אור החיים הקדוש. בשעות אחה"צ מסר שיעור בס' 'עין יעקב בבית הכנסת פיסאצנה והרבה ללמוד עם בניו ונכדיו.

והנה סיפור מפעים: פעם בעת לימודו בגמרא בסלון ביתו בכפר אתא, נכנס בחור חילוני לבית והביט בו איך הוא מרוכז כל כולו בתוך הלימוד. כשסיים ר' גבריאל חיים את לימודו, שאל אותו הבחור אם הוא יכול להשאילו את הספר הזה לשבועיים והסכים לכך בחפץ לב. כששאלו אותו איך הוא מסכים להשאיל כרך כזה יקר מתוך סט שלם, אולי לא יחזירו לו את הספר, ענה בפשטות, שאם יהודי חפץ בספר קדוש אין מקום לשאלות. לאחר מספר שנים כשנכנסה זוגתו לחנות כלים שהיתה בבעלותו של יהודי חרדי לקנות סיר, אמר לה המוכר: "תשלמי כמה שאת רוצה"... לפני צאתה מהחנות, שאל אותה המוכר האם זכור לה מקרה בו ביקר בחור חילוני בביתם והשאיל כרך גמרא? אני הוא אותו בחור ואת המהפך שחל בחיי אני זוקף לזכות בעלך"...

הגאון רבי נחום אברהם ספרא זצ"ל

ויכוח בכרטיס שעלה בגורל

אחד מפארי התושבים בכפר אתא, היה הגאון רבי נחום אברהם ספרא זצ"ל. בתקופתו של הגר"ב מנדלזון היה הגרנ"א ספרא נחשב לדמות המשפיעה ביותר בכפר אחרי המרא דאתרא, כאשר בכל פעם שהגר"ב מנדלזון נאלץ להיעדר מהכפר, היה מורה לכל התושבים לפנות אל הגרנ"א ספרא עם כל השאלות והספיקות. גם מרן ה'בית ישראל' היה מחשיבו ביותר ובהיותו בחיפה בחודשי הקיץ למנוחה, היה נכנס לבקר את חסידיו תושבי כפר אתא, אך בכל ביקור לא פסח על ביתו של הרב ספרא.

כשחלה הרב ספרא את חוליו האחרון וכבר שהה בבני ברק, הגיע הרבי מגור לבקרו ובמשך מספר שבועות שלח מדי שבוע שליח לדרוש בשלומו, חוץ משבוע אחד בו השליח לא הגיע, ובאותו שבוע נפטר הרב ספרא... במסע הלווייתו של הגרנ"א ספרא בי"ב אייר תשכ"ב, יצאו כל התושבים לפתחו של הכפר לחלוק לו כבוד אחרון, משם ליווהו אל בית הכנסת בו נערכו ההספדים, ולאחר מכן נטמן בבית הקברות הישן יחד עם ששה ספרי תורה פסולים, לאמור: קיים זה מה שכתוב בזה.

מספר יליד הכפר, המשפיע הגה"ח רבי ישראל מאיר ברנר שליט"א מעיה"ק ירושלים: "בכפר אתא דאז התגורר זקני הצדיק הנודע רבי משה טויב זצ"ל, שהיה תלמיד חכם מופלג וידיד נאמן לרבי נחום אברהם ספרא שהיה דואג לו כל הזמן. גם רבי משה מצידו היה מזהיר את כל התושבים שיראו להיזהר בכבודו של הרב ספרא כי אדם גדול הוא. באחת השנים ביום הפורים שיגר לו הרב ספרא 'משלוח-מנות' ובו מצורף כרטיס הגרלה, ולמרבה הפלא הכרטיס עלה בגורל בסכום גדול.

"למחרת הפורים התנהל בבית הכנסת בכפר ויכוח גדול בקול רעש בין הרב ספרא לרבי משה טויב, כשרבי משה טוען שוודאי לא התכוון לתת לו זכייה בסכום כה גבוה, אבל הרב ספרא סירב לקבל את הכרטיס חזרה, עד שעלתה פשרה בין שניהם, כי בסכום זה יערכו קידוש בבית הכנסת ושאר הסכום יהיה למחייתו של רבי משה. בסכום זה השיא רבי משה טויב את ילדיו ובו קנה חלקת קבר בבית העלמין העתיק בצפת. על מצבת קבורתו נחקק: 'הצדיק מכפר אתא'."

השלמה מפעימת לב אנו שומעים מפי הרה"ח ר' יעקב גשייד שליט"א: "רבי משה טויב היה נוסע בכל ערב חודש להתפלל על חלקת קברו שרכש בחייו בצפת, כאשר בימים ההם נסיעה מכפר אתא לצפת לא היה קלה כלל וארכה שעות רבות, אך בכל ערב ר"ח היה נצפה רבי משה עולה על אוטובוס לחיפה ומשם לצפת, ובדרך חזרתו שוב עשה אותו מסלול". ר' יעקב מוסיף ומציין, כי אחרי פטירתו של רבי משה טויב, היה נשאל לא אחת על ידי מרן ה'בית ישראל' זי"ע: "ווי ליגט רבי משה טויב?" (היכן קבור רבי משה טויב?), ויהי לפלא.

עוד מספר ר' יעקב, כי רבי משה טויב היה מלמד את הילדים בכפר אתא לימודי גמרא בשעות הערב, כאילו שלא היה להם מספיק מה שלמדו ב'חדר'... אלא שהילדים שהיו שובבים ומלאי מרץ, היו מנצלים את העובדה שהלימוד התקיים לאורם של הנרות [באותם ימים לא היה חשמל בבתים], והיו חותכים את הנרות למחציתם כדי שהנרות יסיימו את בעירתם במהרה והלימודים יסתיימו בהקדם... רבי משה שהיה יהודי מורם מעם, לא העלה על דעתו לרגע את מעשה הקונדס של הילדים, והיה שואל אותם בתמימות: "למה קניתם היום נרות קטנים כל כך?!"...

הרה"ח ר' שבתי אלברשטיין ז"ל

מסעדה כשרה בבית החרושת

בפרקים הקודמים כבר הבאנו את שמותיהם של החסידים ואנשי המעשה שעבדו כפועלים שכירים בבתי החרושת של הכפר – 'אתא' ו'צבע'. בבית החרושת 'אתא' פעלה מסעדה כשרה למהדרין, בה יכלו העובדים החרדים לסעוד את לבבם כאוות נפשם ללא שום חשש, כאשר העומד מאחורי המלאכה הוא לא אחר מאשר הרה"ח ר' שבתי אלברשטיין ז"ל, מזקני ונכבדי חסידי גור בכפר אתא. בית החרושת 'אתא' ייצר בדים מכל הסוגים בטיב מובחר ביותר והיה היחיד בארץ באותו זמן למוצרים אלו. ר' שבתי עבד בביקורת בדים וכשנחלש מעמידת 8 שעות ביום, המשיך לעבוד בבית החרושת בהנהלת החשבונות.

בתחילה עבד ר' שבתי כפועל רגיל בבית החרושת, עד שנבחר באחד הימים לתפקיד הנחשק 'יו"ר ועד עובדי בית החרושת'. בני משפחתו מספרים לנו, כי המינוי לתפקיד הבכיר הגיע בהפתעה מוחלטת ור' שבתי לא ידע עליה מראש. מי שהגיע לבשר לו את הבשורה המשמחת בביתו, היה מר יוסף אלמוגי יו"ר ועד הפועלים בחיפה וח"כ חילוני למהדרין, שכשראה את משפחת אלברשטיין מתגוררת בצריף פשוט, אמר לר' שבתי מיד: "כך אתה גר? מגיעה לך דירה בשיכונים", אבל ר' שבתי ביכר לוותר והמשיך לגור בצריף הפשוט והצפוף, ובלבד שיתגורר בסביבה קרובה לשטיבל ומקומות חינוך לילדיו כרצונו הטהור.

את בית החרושת 'אתא' הקים חילוני מובהק בשם מולר ופתח בה מסעדה לרווחת העובדים שהיו ברובם חילונים, אך לא היתה בה כשרות מהודרת, מה שמנע מהעובדים החרדים לדבר ד' ליהנות משירותי המסעדה. הפעולה הראשונה של ר' שבתי אלברשטיין בתפקידו החדש היתה להחליף את המסעדה הקיימת לכשרה למהדרין, כשטענתו בידו, שמי שלא מקפיד על כשרות יכול לאכול גם במסעדה כשרה למהדרין, אולם מי שמקפיד על כשרות מהדרין לא יכול לאכול במסעדה לא כשרה. ואכן טענה זו התקבלה אצל בעל הבית בהבנה מלאה, אך היות ולא היו בימים ההם כלים חד פעמיים, הושלכו כל הכלים הישנים החוצה ונקנו חדשים במקומם בהוצאה לא מבוטלת, מתוך אהדה רבה שאהבו את ר' שבתי הצדיק.

דמותו של הרה"ח ר' שבתי אלברשטיין ז"ל זכורה לטוב גם הודות למסירות נפשו יוצאת הדופן עבור חינוך ילדיו במוסדות תורה מקובלים. בנותיו יכלו להיכנס ללמוד בחינם במוסדות 'המזרחי' כרצונו של המנהל מר מרגלית כדי שייקרא שהבנות של אלברשטיין לומדות אצלו, אך למרות שלא היה אז חוק חינוך חובה כהיום שממנן לימודים, ר' שבתי וזוגתו נאזרו במסירות נפש ושלחו את בנותיהם ללמוד במוסדות 'בית יעקב' בחיפה עד גמר התיכון, מה שעלה הון רב מלבד הוצאות הנסיעות דבר יום ביומו מכפר אתא חיפה, ובלבד שבנותיו לא ילמדו ב'מזרחי'. גם את בניו שלח ר' שבתי ללמוד בישיבות בירושלים הרחוקה, כשהוא זוכה לראותם בביתו בכפר אתא רק פעמיים בשנה וגם זה אחרי שעברו עליהם ארבע שעות נסיעה. את משלוחי הכביסה לבנים שלחו דרך הדואר בכל חודש, קשר רציף ותמידי לא היה כלל, אך בסופו של דבר זכה להקים דור ישרים מבורך, בדיוק כפי שביקש וחפץ כל ימיו.

ר' שבתי גם היה ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, וגם בעוני המחפיר של הימים ההם, היו תושבים דתיים ומסורתיים מחכים לחרוסת שהיה מכין מתפוח אחד, וכך בחזרתו מבית הכנסת בליל הסדר עמד וחילק לכל דכפין חרוסת בכוסית... וכשהוסיפו חלקה חדשה לבית העלמין בכפר אתא, הרי שעם קבורת הנפטר הראשון אסור היה להשאיר את המקום ריק עד שייטמן השני לו, ומי היה מסוגל לעשות זאת? ר' שבתי שלא חת מפני איש אלא מאבינו שבשמים, התנדב ולא בתור איש חברה קדישא, להיות נוכח שם יום ולילה עד לנפטר הבא, ואלו לא דברים של מה בכך.

וותיקי כפר אתא מספרים לנו על ה'ידיים' הנפלאות של ר' שבתי, שניחן מן השמים בכישרון מבורך של ציורים ואומניות שהפליאו את כל רואיהם ביופיים. באותן תקופות כל טבלאות ה'שויתי' בבתי הכנסת היו מעשי ידיו לתפארה, שהיה מקשט אותם באיורים מיוחדים עם מנורות וכתב יד מושך עין ולב. בכל פעם שהיו צריכים שלטים יפים לשמחות ולאירועים, ר' שבתי אלברשטיין היה הכתובת לכך.

הרה"ח ר' דוד יהודה כהן ז"ל

טבילה במקוה בכל מחיר

וותיקי כפר אתא זוכרים היטב את הרה"ח ר' דוד יהודה כהן ז"ל שהיה חלק מהנוף של הכפר משך עשרות שנים. משפחת כהן עלתה ארצה בשנת תש"י וקבעה את משכנה בכפר אתא. הדירה בה שוכנו היתה קטנה מאד בת חדר אחד ומטבחון קטן, גג מאסבסט וללא חשמל, בשכונת בלוקונים קטנים, דו משפחתיים. אזור מגוריהם לא היה במרכז הכפר, אלא בשיכונים המרוחקים מרחק של כמחצית השעה הליכה רגלית ממרכז הכפר. גם פרנסה מסודרת לא היתה לו לר' דוד יהודה, אלא עבודות שבאו לו בהזדמנויות שונות ובין היתר היה גם פועל בנין, מלאכה בה כמעט כל העולים החדשים פליטי השואה התפרנסו ממנה בראשית דרכם בארץ ישראל.

עד מהרה התקרב אל רבו של הכפר, הגר"ב מנדלזון זצוק"ל, שאף דאג לכל מחסורו בחג הפסח הראשון שהגיע קצת אחרי עלותם ארצה, ונפשו דבקה בנפשו ביתר עוז ושאת. לצערו הרב, לא ארכו הימים בצילו של המרא דאתרא, כי כבר באדר תשי"ב עזב את הכפר לקוממיות, ועל אף שניסה לשכנע את ר' דוד יהודה לעבור יחד עמו כפי שעשו כמה תושבים, לא יצא הדבר לפועל.

בהמשך דבק ר' דוד יהודה במרן ה'עטרת משה' זי"ע ממאקווא שהגיע תקופה קצרה לאחר מכן לכפר אתא והחל לכונן בה חיים שיש בהם תורה וחסידות. במשך שלושים ואחת שנות כהונתו של מרן גאב"ד מאקווא בכפר אתא, לא היתה שאלה קטנה כגדולה שלא הגיע איתה אל ה'עטרת משה' ועל פי יושק כל דבר. גם הרב ממאקווא העריכו מאד ותמיד שמח עמו בכל שמחותיו, ובשנת תשכ"א כשערך שמחת בר מצוה לבנו הרה"ח ר' יהושע גד כהן הי"ו מחיפה, טרח ה'עטרת משה' ועלה כברת דרך ארוכה להתפלל בית המדרש בשיכוני העיר לרגל השמחה, ולאחר מכן אף עלה לביתו של ר' דוד יהודה לקידושא רבה.

מנהג יפה הנהיג לעצמו ר' דוד יהודה, שפעמיים בשנה היה נכנס אל מרן ה'עטרת משה' ונתן לידיו מעטפה ובתוכה קוויטל עם פדיון, לפני פסח ובין כסה לעשור. מדי שנה בחול המועד סוכות, באושפיזין של משה רעיא מהימנא, כשהיו מתאספים חסידים ואנשי מעשה בסוכתו של מרן ה'עטרת משה', היה מכבד את ר' דוד יהודה לזמר ופנה אליו באמרו: "דוד לייב א ניגון"...

אחת ממעלותיו של ר' דוד יהודה היתה עובדת היותו בעל קורא למעלה מחמשים שנה תמימות ורצופות, מאז גיל הבר-מצווה. דייקן נפלא היה וקרא במתינות כמונה מעות בהיגוי וחיתוך אותיות להפליא. בשנותיו הראשונות בכפר אתא, כשהאזור בו התגורר לא היה עדיין בנוי ומפותח, הרי שבתור בעל קורא הקפיד על טבילה במקווה בכל מחיר, והיה צועד רגלי בשבת בבוקר כמחצית השעה לכל צד עד למרכז הכפר, בין בחורף בקור העז בשעות הבוקר המוקדמות, ובין בימי הקיץ החמים.

במשך שנות מגוריו בכפר אתא, היה ר' דוד יהודה כתובת ידועה למטרות צדקה וחסד, בהיותו יד ימינו של ידיד נפשו, העסקן הדגול והבלתי נשכח, מגדולי חשובי העוסקים בצרכי ציבור באמונה בכפר אתא, הרה"ח ר' ישראל דמבינסקי ז"ל. בכל הזדמנות שהיה צריך לגייס כספים לצדקה וחסד, עזרה ותמיכה לנזקקים, הכנסת כלה או עזרה לחולים, היה ר' ישראל תמיד פונה לר' דוד יהודה שיעמוד לעזרתו בגיוס כספים למטרות קודש. ר' דוד יהודה היה נרתם תמיד להיות מהעושים והמעשים למען הצדקה, הלך וכיתת רגליו מבית לבית ובכוחו הרטורי ובלשונו הנעימה, הצליח לאסוף סכומים נכבדים.

הרה"ח ר' ישראל דמבינסקי ז"ל

פעולות חסד במלוא המרץ

את הרה"ח ר' ישראל דמבינסקי ז"ל הזכרנו כבר בפרקים הראשונים של הסדרה על כפר אתא, אולם לאחר שנחשפנו למידת טובו וחסידותו המופלאה שכמעט אין לה אח ורע, אנו שמחים להגיש בזאת שורות נוספות לזכרו הטוב של שר החסד והנדיבות בכפר אתא של הימים ההם, כפי ששמענו בשיחה מיוחדת שנערכה עם הרה"ג ר' נפתלי לזר שליט"א שזכה בבחרותו למלאות אסמיו שבע מלוא חופניים במחיצתו של ר' ישראל דמבינסקי.

ר' ישראל היה יליד פולין שם התפרנס מעבודת הסנדלרות. הוא עלה ארצה בשנת תר"פ ותחילה התגורר בתל אביב, אך לאור המצב הכלכלי המחפיר של תל אביב בימים ההם, עבר לכפר אתא היות ושם התגוררו ידידיו ומכריו שעלו גם הם לארץ מפולין. "הוא היה גבאי צדקה בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו", זוכר ר' נפתלי היטב. "כל ענייני הצדקה של כפר אתא עברו דרכו, אפילו רבי בנימין מנדלזון המרא דאתרא, היה הולך אליו לבקש כספי צדקה לעניים ונזקקים מבני הכפר, כי לרבי בנימין לא היתה שום שייכות עם כסף.

"אני זוכר שר' ישראל סיפר לי בבדיחותא, שפעם נסע רבי בנימין לפרופסור מסוים בתל אביב והיו צריכים לשלוח אליו כסף. חשב ר' ישראל לעצמו, שמן הסתם רבי בנימין יהיה עסוק בדברי תורה ולא יזכור היכן הכסף, לכן הכניס את הכסף למעטפה וקשר אותה עם חוט לצווארון חולצתו של רבי בנימין ואמר לו: 'אתם רואים את החוט הזה, הוא בוודאי יציק לכם כל הדרך מכפר אתא לתל אביב, אבל כשהפרופסור ישאל אתכם היכן הכסף, תזכרו מהחוט הזה ותוציאו את הכסף מהמעטפה'..."

ר' נפתלי מוסיף ומספר לנו על הנהגה ייחודית שהבחין אצל גבאי הצדקה ר' ישראל דמבינסקי הראויה להערכה: "ר' ישראל היה מסתובב בבית המדרש עם קופת צדקה בתפילות מנחה ומעריב, אך היות וישנם כאלו שאין להם מה להכניס לתוך הקופה ונוצר מצב לא נעים בו הם מתביישים מהגבאי שכולם זורקים לתוך הקופה מטבע כלשהי ורק הם נמנעים, לכן היה ר' ישראל מסתובב עם הקופה כשפניו מצודדות לכיוון אחר לגמרי מזה שעומד לפניו, כך שבכל מקרה לא ראה מי מכניס מטבע לקופה ומי לא... בתחילה לא הבנתי את פשר מנהגו המוזר הזה, אך ברבות הימים ראיתי בס' 'מטה אפרים' שכותב אזהרה לגבאי צדקות שלא יעשו פלילות עם האנשים, ואז הבנתי למה בחר ללכת ככה עם הקופה כשפניו לאחוריו. מעניין לציין גם שבצוואתו כתב שכל כספו ילך למוסדות תולדות אהרן – אליהם היה קשור בכל מאודו כל השנים – ומכוח הדין של ירושה הוא מותיר פונט אחד בודד שילך לבנו אחריו..."

אפיזודה מעניינת זכורה לר' נפתלי היטב: "לכל חתונה של משפחות מכפר אתא שהתקיימה בבני ברק, היו כל התושבים נוסעים להשתתף מתוך אחוות רעים. היינו יוצאים עם משאית ישירה מהכפר בשעה ארבע אחר הצהריים ובשעה אחת עשרה בלילה חזרנו לכפר אתא באישון לילה, אך למרות שעת הלינה המאוחרת בעקבות החתונה, אנשים לא התפנקו ויצאו לעבוד למחרת כרגיל מבוקר ועד ערב. אבי הרה"ח ר' דוד לזר ז"ל היה עמל לפרנסתו משעות הבוקר ועד שעות הערב, וכך זכורה לי חתונה אחת שאבי ז"ל היה צריך לנסוע לבני ברק מיד בסיום עבודתו, כשאינו מספיק אפילו להיכנס הביתה לטעום דבר מה אחרי יום עבודה מפרך. אבא אמר לעצמו שבחתונה הוא כבר יאכל לשובע נפשו, אלא שברגע שנטל את ידיו לסעודה, ניגש אליו ר' ישראל דמבינסקי ואמר לו: 'ר' דוד, בא נלך לאסוף כסף בין המסובים'... אבא ניסה לומר לו שימתין כמה רגעים עד שיטעם משהו, אבל ר' ישראל לא ויתר ודחק בו באמרו: 'דוד, הגעת לחתונה לשמוח או לא?'... ר' ישראל היה יהודי שלא יכלו להגיד לו 'לא', ואבא קם והלך אתו לסבב בין הקרואים לחתונה".

למה עזב את השיעור?

בפיו של הרה"ג ר' נפתלי לזר שליט"א סיפור נוסף אופייני לר' ישראל: בכפר אתא היה יהודי צדיק בנש"ק ותלמיד חכם מופלג, הרה"ג ר' אליעזר ברגר זצ"ל ממישקולץ, שמסר שיעור בכל יום ור' ישראל היה ממשתתפי השיעור בקביעות [הרה"ח ר' יעקב גשייד שליט"א מסר לנו, כי מרן ה'עטרת משה' ממאקווא אמר לו פעם: 'רבי אליעזר ברגר הוא יהודי שיודע ש"ס']. יום אחד אומר לי ר' ישראל: 'נפתלי, בא נלמד בחברותא', שאלתי אותו: 'למה אתה צריך חברותא, הרי אתה הולך לשיעור של הרב ברגר'? השיב לי ר' ישראל בקצרה: 'אני יותר לא הולך לשיעור הזה'. כששאלתי למה ומדוע, אמר לי בהתחמקות שאינו יכול לומר לי כרגע את הסיבה.

"התחלנו ללמוד מסכת בבא בתרא ואחרי מספר דפים הגענו למאמרי חז"ל על הדרגות של מקבלי הצדקה, מתי צריך לתת להם תמיכה ומתי לא. שמתי לב שר' ישראל זע באי נוחות על מקומו ואמרתי לו: 'אני יודע מה מפריע לך, בוודאי אתה תמה איך חז"ל נותנים לאנשים לרעוב לפת לחם כשאינם עומדים בדרישות הכתובות בגמרא'. השיב לי ר' ישראל: 'אכן, זה מה שמפריע לי'... הסברתי לו את עומק הכוונה, שיש לחלק בין ממון פרטי שבו צריכים לתת לעניים אפילו מאה פעמים, יתן ויחזור ויתן, בלי לבדוק בציציותיו של המבקש, אולם בכספי ציבור חייבים להיות קריטריונים למי לתת וכמה, כדי לא לבזבז כספי ציבור לחינם.

"ר' ישראל נהנה מאד מההסבר שלי ואז הפתיע אותי ואמר לי: 'נפתלי, אני עוד חייב לך תשובה למה עזבתי את השיעור של רבי אליעזר ברגר! אסביר לך, לפני כמה ימים התיישב שם בשיעור אחד המשתייך ל'מזרחי' ואמרו לי שהוא יהודי ירא שמים ובניו אף לומדים בישיבות; אותי לא מעניינים מעשיו כלל, אם הוא 'מזרחי' הוא 'טרייף' ואני לא יושב אתו באותו שולחן, לכן עזבתי את השיעור'..."

במסגרת:

החסידים שהגיעו מרחוק להתפלל בשבת בכפר אתא

בשיחתנו המרתקת עם הרה"ח ר' יעקב גשייד שליט"א, שמענו מפיו שביבים מאלפים על דמויותיהם של החסידים הראשונים בכפר אתא, שהיו סמל ודוגמה למופת ליהודים קמאיים שכל הגיגיהם רק תורה ועבודה.

"היה יהודי בשם ר' אברהם צבי קאהן ז"ל מחסידי אלכסנדר עוד מפולין, שהתגורר בקריית פרוסטיג על-יד קריית בנימין, בין חיפה לכפר אתא. ככל הנראה בני משפחתו לא היו דתיים לגמרי, ובשבת חיפש מקום יהודי בו יוכל להתפלל כאוות נפשו. הוא היה הולך מספר ק"מ רגלית עד לכפר אתא הלוך ושוב על אף גילו המבוגר, והיה מתפלל בשטיבל של חסידי גור או אצל רבי בנימין מנדלזון, ולפעמים גם היה נותר בכפר אתא לסעודת ליל שבת קודש. כולם כיבדו אותו מאד והעריכוהו על הקרבתו האישית לבוא ולהתפלל במנין חסידי גם במרחק כה רב.

"כמוהו היה יהודי נוסף בשם ר' אברהם יצחק וינטר ז"ל מחסידי רוזי'ן, שהתגורר גם הוא בקריית פרוסטיג. כנראה משפחתו לא היתה חרדית ונפשו הרוחנית חיפשה מקום ראוי לערוך את תפילות השבת בהתרוממות חסידית. הוא היה מגיע בכל שבת מריחוק מקום לכפר אתא, כדי להתפלל איתנו כאשר עם לבבו...